

SPEECH UITREIKING JAN VAN LUXEMBURG PRIJS AAN DE CULTURELE APOTHEEK, 10 MAART 2021

Madeleine Kasten,
Voorzitter Jan van Luxemburg Programma

Waarde Culturele Apothekers, lieve Akke en Marije,

Terwijl Nederland net als een groot deel van de wereld in de ban is van een pandemie zonder weerga, zijn wij hier vanavond virtueel bijeen om de helende kracht van de literatuur te vieren. Dat lijkt op het eerste gezicht misschien vreemd. Maar het tegendeel is waar. Enige tijd geleden ontdekte ik bijvoorbeeld zelf de Stoicijnse filosoof Epictetus. Zijn boodschap komt er in de kern op neer dat je geen energie moet verspillen aan zaken waaraan je niets kunt veranderen, en dat je je aandacht beter kunt richten op datgene waaraan je wèl iets kan doen. Corona maakt sommigen tot helden, maar de meesten van ons zijn deze dagen toch vooral prikkelbaar en snel in onze wijk geschoten. Dan kan het enorm helpen om het zakboekje met uitspraken van Epictetus bij de hand te hebben, dat trouwens recentelijk weer een herdruk beleefde.

Natuurlijk zijn er situaties waarin de nuchtere wijsheid van Epictetus niet toereikend is. Een vriendin met borstkanker of een collega die net zijn vader heeft verloren vraagt in de eerste plaats om een luisterend oor. Toch bestaan er woorden die in staat zijn ons beter te leren omgaan met pijn en verdriet – of die zelfs te verlichten. Die woordkunst noemen we literatuur. Zo publiceerde medisch psycholoog Ad Kaptein in 2018 een bescheiden boekje met de veelzeggende titel *Helende woorden*. Zijn idee daarbij was dat literatuur, en kunst in het algemeen, het leven met een ziekte of ongemak kunnen beschrijven zonder de zieke te reduceren tot een verzameling zieke organen of fobieën. Literatuur toont mensen in de totaliteit van hun eigen binnenwereld en hun sociale betrekkingen, ook als ze ziek zijn. En juist daarin schuilt volgens mij een belangrijk geheim van haar troostende werking. Je mag dan misschien in een rolstoel zitten. Maar je bent zoveel meer dan iemand die niet kan lopen: moeder, dochter, vriend, geestig, een begenadigd celliste, of zelfs een sportfanaat. Al die mogelijkheden vinden we gespiegeld in verhalen over anderen – verhalen waarin we onze pijn herkennen, maar die ons tegelijkertijd helpen ons zelfbeeld te laten kantelen en verder te kijken dan de kwaal of het probleem dat ons in z'n greep houdt. En juist daarom biedt de literatuur ons steun in barre tijden.

Dat weten jullie, als Culturele Apothekers, als geen ander. Samen met jullie team van zo'n twintig vrijwilligers spannen jullie je dagelijks in om het leven van de mensen die bij jullie aankloppen door literatuur draaglijker en mooier te maken. Jullie doen dat door boeken op recept voor te schrijven. Maar jullie doen zoveel meer. Zo organiseren jullie samenleesgroepen, trainingen, theaterlezingen, workshops en inloopsprekuren, zowel voor volwassenen in verschillende fasen van hun leven als voor kinderen.

Die inzet en veelzijdigheid waarmee jullie en jullie vrijwilligers het plezier van het lezen uitdragen maken jullie tot een ideale kandidaat voor de Jan van Luxemburg Prijs. Het Jan van

Luxemburg Programma werd in 2015 opgericht onder de paraplu van het Amsterdams Universiteits Fonds. Het dankt zijn naam aan een begeesterd literatuurwetenschapper voor wie het lezen een eerste levensbehoefte was. Maar daar bleef het niet bij: tijdens zijn leven heeft Jan generaties studenten enthousiast weten te maken voor de literatuur. Zelfs in zijn vrije tijd ging hij daar nog mee door. Drie bestuursleden van het Jan van Luxemburg Programma die hier vanavond aanwezig zijn, Maarten Meester, secretaris Els Weijers, tevens vrijwilliger bij de Culturele Apotheek, en ik zelf, kunnen daarvan getuigen. Alle drie zijn we door Jan opgeleid, en alle drie waren we ook lid van de leesclub die hij dankzij zijn bevlogenheid ruim twintig jaar draaiende wist te houden.

Van de vijf kandidaten die voor deze uitgestelde prijsuitreiking op onze shortlist stonden, is jullie Culturele Apotheek als overtuigende winnaar uit de bus gekomen, en namens het bestuur van het Jan van Luxemburg Programma wil ik jullie van harte gelukwensen met die zege. Het prijzengeld hebben we jullie al eerder kunnen overhandigen. Een mooie, ingelijste zeefdruk met een citaat over leesplezier uit Jans eigen proefschrift, sierlijk vormgegeven door literatuurwetenschapper en grafisch ontwerper Siebe Bluijs, houden jullie van ons tegoed tot de troonsafstand van Queen Corona een feit is.

Maar aan de Jan van Luxemburg Prijs is nog een bonus verbonden, namelijk een bescheiden bedrag dat besteed mag worden aan een promotie-activiteit. Meteen nadat de uitslag van de prijzenronde bekend werd zijn jullie vorig jaar met jullie team aan de slag gegaan om een plan te maken voor dat promotieproject. Het resultaat, jullie website 'Boeken op recept bij de huisarts', is hier vanavond feestelijk gelanceerd.

Wij van het Jan van Luxemburg Programma denken dat die website in een groeiende behoefte voorziet – en niet alleen van patiënten en hun dierbaren. Immers, ook bij de opleiding van artsen en andere zorgmedewerkers wordt tegenwoordig steeds meer nadruk gelegd op het belang om altijd de hele mens te blijven zien, en niet alleen zijn specifieke kwaal. Ook voor de dokter, de verpleegkundige en hun collega's geldt dus de leus waaronder we hier vanavond bij elkaar zijn: 'Van lezen word je beter!' Wij wensen jullie Culturele Apotheek en de website 'Boeken op recept' dan ook een glorieuze toekomst. Moge het leesplezier dat jullie met jullie activiteiten verspreiden door deze site nog aanstekelijker worden, met een fors literair R-getal en dagelijks nieuwe besmettingen. Want wie de smaak van het lezen eenmaal te pakken heeft, die weet: verhalen hebben het vermogen om je wereldbeeld te doen schudden op zijn grondvesten, maar ook om je op te tillen, te troosten en weer te laten dansen. Dus, Culturele Apotheek: ga dóór met jullie genezende werk. We hopen nog veel van jullie te horen!

